IMAGINEA UCRAINEI ŞI A LEGĂTURILOR POLONO-UCRAINENE ÎN VIZIUNEA LUI JERZY STEMPOWSKI

Constantin GEAMBAŞU

Artykuł porusza sprawę wizerunku kontaktów polsko-ukraińskich na podstawie informacji i komentarzy podanych przez J. Stempowskiego w swoich esejach zamieszczonych w tomie W dolinie Dniestru. Autor artykułu skupia się szczególnie na więzi pomiędzy pamięcią kulturową a historia aktualną, nawiązując do właściwych obszarowi kresowemu zagadnień postrzeganych na szerokim tle uwarunkowań geograficznych i historycznych.

Kluczowe słowa: Imagologia, pamięć kulturowa, Kresy Wschodnie, kontakty polsko-ukraińskie, wielokulturowość

Născut la Cracovia, Jerzy Stempowski şi-a petrecut copilăria şi prima tinereţe în Podolia[1], unde se aflau bunicii săi, nobili polonezi înstăriţi, mai concret pe Valea Nistrului. Tatăl său, Stanisław Stempowski, s-a remarcat de-a lungul timpului ca personalitate marcantă a vieţii polone interbelice, devenind între timp Mare Mestru al Lojei Naţionale a Poloniei şi intrând în legătură cu numeroşi intelectuali şi politiceni ai vremii[2]. Fiul său, Jerzy, a fost marcat de spiritul neliniştit şi scrutător al tatălui, deşi, spre deosebire de acesta, începe să fie preocupat de scris mult mai târziu, după ce întreprinde mai multe călătorii prin Europa. Aşa cum mărturisea într-unul din eseurile sale, a început să scrie mai mult din plictiseală, negăsind altceva mai bun de făcut: „Am început să scriu târziu, la vârsta de 36 de ani, din motive artbitrare, într-o perioadă extrem de săracă în distracţii. Astăzi, privind de la distanţă, nu sunt sigur dacă aş fi început să scriu dacă în perioada aceea aş fi avut posibilitatea de a mă ocupa sistematic de muzică sau de a porni într-o călătorie îndepărtată”[3].

---

[1] Regiune istorică în partea de sud-vest a Ucrainei, n.t. În eseurile de faţă, această regiune nu transpare totuşi într-o lumină nostalgică şi sentimentală, autorul optând pentru analiza sociologică şi obesrvarea lucidă a fenomenului ucrainean din ţinuturile de la marginea Republicii Nobiliare, aşa-numitele *Kresy* (zona de margine), n.t.

[2] Cf. T. Drewnowski, *Rzecz Russowska. O pisarstwie Marii Dąbrowskiej*, Kraków, 1981, p. 163 şi urm.

[3] Apud J. Olejniczuk, *Arkadia i małe ojczyzny. Vincenz-Stempowski-Wittlin-Miłosz,* Cracovia, Oficyna Literacka, 1992, p. 21.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

Eseurile de faţă sunt rodul unor reflecţii în urma acestor călătorii, dar mai ales al amintirilor şi impresiilor din copilărie şi tinereţe, purtând amprenta „patriei mici", adică a Podoliei. Cele mai multe dintre ele, scrise şi publicate cu precădere după război, deşi invocă perioada interbelică, poartă amprenta unui anumit pesimism generat de distrugerile războiului şi de schimbările geo-politice, pe care le-a adus cu sine[1]. Conştient de informaţiile precare cu privire la zona răsăriteană, precum şi de deformarea acestor informaţii ca urmare a unor interpretări de natură ideologică sau politică, Stempowski încearcă să readucă în discuţie idei şi probleme specifice zonei respective, privite într-un context amplu de condiţionări geografice şi istorice. Demersul autorului capătă o pregnantă tentă imagologică, surprinzând trăsături mai puţin cunoscute publicului larg, menite să înlesnească o mai adecvată percepţie a realităţilor din trecut sau din prezentul evocat. O particularitate a acestui spaţiu, asupra căreia autorul atrage atenţia încă de la început, o constituie amestecul populaţiei, al limbilor şi al straturilor sociale. Apartenenţa naţională era rezultatul unei opţiuni individuale, în funcţie de împrejurări, statutul naţional suferind modificări („Dacă un polonez se căsătorea cu o rusoaică, spunea tatăl meu, copiii lor erau, de obicei, ucraineni sau lituanieni"[2]). Această stare de lucruri a fost caracteristică îndeosebi în perioada dominaţiei iagiellone asupra ţinuturilor răsăritene[3]. Ideea expansiunii spre răsărit a aparţinut regelui Cazimir cel Mare[4]. După cum se ştie, în urma căsătoriei dintre Jadwiga, nepoata regelui, şi Władysław Jagiełło, duce de Lituania, s-au pus bazele dinastiei Iagiellone şi totodată ale unirii (personale) dintre Regatul Polonez şi Ducatul de Lituania, având ca scop principal creştinarea Lituaniei păgâne[5]. Formele de administrare şi guvernare ale noului teritoriu au cunoscut modificări de-a lungul a două secole. În anul 1569 a avut loc Unirea de la Lublin, în urma căreia a apărut un stat nou, cunoscut în istoriografie ca Republica Celor Două Naţiuni (Rzeczpospolita Obojga Narodów), având acelaşi monarh, stemă, seim, valută, politică externă de de apărare comune, şi păstrându-şi

[1] Cf. *Nota wydawnicza*, în J. Stempowski, *W dolinie Dniestru. Listy o Ukrainie*, selecţie şi postfaţă de Andrzej Stanisław Kowalczyk, Varşovia, LNB, 1991.
[2] Stempowski, *op. cit.,* p. 11.
[3] În legătură cu această perioadă s-a vorbit despre „modelul iagiellon", sau misiunea poloneză de a civiliza Estul (vezi Andrzej Stanisław Kowalczyk, «Stepowa Hellada», postfaţă la Stempowski, *op. cit.,* p. 320.
[4] Cf. H. Samsonowicz, *Miejsce Polski w Europie*, Varşovia, 1995, pp. 111-114.
[5] Alicja Dybkowska, Jan Żaryn, Małgorzata Żaryn, *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności,* Varşovia, PWN, 1994, p. 53.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

separat visteria, instituţiile, armata şi instanţele judecătoreşti[1]. Anumite rezerve faţă de unirea de la Lublin le-au manifestat boierii lituanieni, obligaţi totuşi să o accepte în urma confruntărilor cu armatele ruseşti ale lui Ivan cel Groaznic, cărora nu le puteau face faţă.

Stempowski face numeroase referiri la acest stat atunci, când pomeneşte despre Vechea Republică, un stat multinaţional, bazat în mare măsură pe conceptul de libertate, toleranţă, onoare şi credinţă – atribute fundamentale ale nobilimii poloneze la începuturile sale (secolele al XV-lea – al XVI-lea), până la instalarea oligarhiei (secolul al XVII-lea) generatoare de dezechilibre sociale şi economice, ce s-au răsfrânt mai ales asupra populaţiei de rând. Invocând perioada interbelică, autorul îşi manifestă indignarea în faţa valului de naţionalism care a pus stăpânire pe statul polonez renăscut[2]. Totuşi, subliniază Stempowski, naţionalismul „a distrus stratul superior, intelectualitatea", oamenii simpli neparticipând la lupte şi exaltări. Se ştie însă că naţionalismul a făcut numeroase victime tocmai în rândurile oamenilor simpli, politica naţionalistă răsfrângându-se negativ şi nefast asupra modelului iagiellon şi conducând la răfuieli şi confruntări interetnice.

Trecând la evocarea imaginii Ucrainei de-a lungul timpului, autorul remarcă sărăcia şi superficialitatea informaţiilor prezente în descrierile de călătorie. Lipsa monumentelor grandioase (popoarele migratoare au distrus în calea lor majoritatea vestigiilor antice), stepa pustie, brăzdată de iazuri, râpe şi urme ale războaielor, absenţa unor centre urbane dezvoltate, toate acestea explică în mare măsură numărul mic al călătorilor în această parte a Europei. Departe de drumurile bătute de popoarele migratoare, viaţa şi-a urmat însă cursul său. Dincolo de comunităţile rurale, integrate în jurul valorilor tradiţionale, în condiţii economice favorabile Ucraina înregistrează progrese remarcabile, reamintind de modelul occidental. Limba latină – limba oficială a Vechii Republici – devine instrumentul de comunicare al umaniştilor, indiferent de zonă geografică. Locul latinei, dispărute odată cu prăbuşirea Republicii, este luat de franceză în secolul al XVIII-lea. Atât latina, cât şi franceza, folosită un secol şi jumătate în Europa de Est, au constituit factori integratori din punct de vedere cultural.

[1] Cf. C. Geambaşu, *Polonia nobiliară*, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti, 2011, pp. 116-117.
[2] Vezi şi Kowalczyk, *op. cit.,* p. 324.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

De un interes deosebit în ochii autorului se bucură arhitectura şi peisajul. Casele de locuit, grădinile, parcurile reamintesc de perioada barocă şi iluministă, castelele şi palatele fiind mărturie vie a influenţelor străine, occidentale sau meridionale. Barocul, de exemplu, a marcat profund viaţa şi mentalitatea oamenilor din Europa de Răsărit[1]. Nu se cunosc exact cauzele acestei infleunţe extinse, vizibile în înfăţişarea clădirilor, în ornamentaţia costumelor pupulare, în anumite obiceiuri şi concepte. De asemenea, nu se ştie pe ce căi a pătruns muzica barocă din îndepărtatul Occident până pe malurile Niprului. Stempowski lasă să se înţeleagă rolul favorabil pe care l-au jucat în această privinţă muzica vocală, corurile locale, deschise îndeosebi pentru piese *a capella*. În acest sens face o apologie corurilor ucrainene pe mai mutle voci şi funcţiei lor integratoare în viaţa spirituală a comunităţii. Din păcate, împărţirea statului polonez şi consecinţele acestui eveniment dramatic au dus la declinul arhitecturii, multe clădiri şi cetăţi rămânând în paragină (vezi cetatea Hotinului)[2]. La Sfârşitul secolului al XVIII-lea, ca urmare a schimbărilor politice din această parte a continentului, Ucraina intră într-o îndelungată perioadă de izolare.

Două orăşele importante în topografia locală îi stârnesc interesul eseistului: Berdyczów (Berdîciv) şi Uściług (Ustîluh), purtătoare de trăsături ale întregului. Se conturează imaginea unor provincii îndepărtate, care prefigurează destinul trist al Europei de Est după înţelegerile de la Ialta între marile puteri. Asupra Uściługului zăboveşte mai mult datorită evocării compozitorului I. Stravinski care deţinea acolo o casă de vacanţă, unde compunea în timpul verii. Revenirea lui Stempowski în Volînia, în iunie 1939, constituie un prilej de a afla mai multe informaţii despre casa lui Stravinski şi despre localitatea în sine, aflată într-un avansat grad de decădere (vezi palatul familiei de magnaţi Lubomirski sau cetatea oraşului). O formă specifică de relief a zonei o reprezintă movilele de pământ, numite gorgane, care adăpostesc morminte şi relicve din perioada antică – mărturii ale legăturii cu lumea elenă[3]. Odată cu prăbuşirea oraşelor de pe ţărmul de nord al Mării Negre, timp de câteva secole nu se mai ştie nimic despre locuitorii acestui spaţiu. La aceste „pete albe" din

[1] Prin filieră ucraineană barocul a pătruns în Moldova, vezi D.H. Mazilu, *Barocul în literature română din secolul al XVII-lea*, Minerva, Bucureşti, 1976 (capitolele despre Dosoftei şi Miron Costin).
[2] Cf. Stempowski, *Pe Valea Nistrului*, *în op. cit.*, p. 24.
[3] Aceste vestigii, precum şi evocarea palatelor şi a peisajelor iluministe, se constituie în viziunea unor critici într-o Arcadie a copilăriei, o „Arcadie ucraineană" sau „Eladă a stepei" (vezi Kowalczyk, *op. cit.,* p. 325; Olejniczak, *op. cit.,* p. 71.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

istoria Ucrainei au contribuit nu doar năvălirile barbare, care au pustiit în mai multe rânduri satele şi mai ales oraşele, ci şi războaiele civile, care au dus la depopularea şi sărăcirea ţării. Odată cu intrarea în sfera de dominaţie poloneză (începând cu sfârşitul secolului al XIV-lea) se produce o nouă stratificare a populaţiei la nivel confesional: pe vechiul teritoriu al creştinismului răsăritean îşi face apariţia ritul roman şi, odată cu el, limba latină şi barocul. După o scurtă perioadă de revitalizare economică a regiunii, datorată exportului de cereale, s-a instaurat iar criza generată de revoluţia şi războiul civil de la începutul secolului al XX-lea. Autorul pomeneşte de o „permanentă adaptare la criza economică", lăsând să se înţeleagă că pe un teren instabil nu se poate construi temeinic. În pofida dificultăţilor pe care le traversează, factorul de continuitate din istoria Volâniei îl reprezintă creştinismul de sorginte răsăriteană (liturghia cântată) şi ansamblurile corale. Din păcate, în urma revoluţiei din 1917-1918 sunt închise numeroase biserici şi desfiinţate ansamblurile corale.

Ca o contrapondere axiologică în raport cu efemeritatea întreprinderilor umane şi instabilitatea economică şi politică a zonei, Stempowski aduce în discuţie două personalităţi de anvergură din domeniul culturii. În afară de Igor Stravinski care, aşa cum rezultă din *Cronica vieţii mele*, nu manifestă niciun interes faţă de localnicii din Uściług şi nici chiar faţă de obiceiurile şi cântecele din zonă (pragmatic, compozitorul se retrage la casa din acest orăşel pentru a compune în linişte şi a-şi petrece vara departe de larma oraşului). Cea de a doua personalitate este scriitorul J. Conrad, descendent, la rândul său, din ţinuturile ucrainene. Stempowski se întreabă cum arăta Ucraina pe care a văzut-o Conrad şi ce anume din această imagine transpare în opera sa. Printre altele, Stempowski observă priceperea prozatorului „de a intui lumea interioară" a protagoniştilor din cărţile sale (majoritatea străini), considerând că ea „îşi are izvorul în experienţa şi impresiile sale din prima tinereţe"[1]. Observăm aici un efort de valorizare a peisajului şi a realităţilor sumbre şi apăsătoare, proprii zonelor defavorizate.

Rol axiologic are şi eseul *Pe un picior de plai*, cu trimitere expresă la cartea cu acelaşi nume a lui Stanisław Vincenz, filozof, umanist, excelent cunoscător al civilizaţiei păstoreşti din Carpaţii Orientali[2]. Imaginea densă a modului de viaţă al huţulilor se constituie într-o bogată şi inedită monografie cu caracter etnografic şi

[1] *Bagaż z Kalinówki,* p. 48.
[2] Stanislaw Vincenz, *Na wysokiej połoninie*. *Prawda starowieku*, Sejny, Pogranicze, 2002.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

intercultural. Pe baza cunoaşterii în detaliu a cărţii lui Vincenz, Stempowski formulează aprecieri memorabile, adeseori aforistice, despre comunităţile preistorice şi despre civilizaţiile agrare vechi. Astfel, agricultorii primari „sunt legaţi de natură, nu se pot rupe de ea pentru a căpăta perspectivă". Agricultorii nu se pot îndepărta de efortul zilnic care le aduce mijloacele de trai şi, ca urmare, nu pot întreprinde ceva care să rămână în memoria oamenilor. Pentru a se elibera şi a întreprinde şi alte activităţi era nevoie de crearea unor „rezerve de schimb". Aceste rezerve stau la baza oricărei iniţiative individuale, care presupune evaluarea critică a fenomenului, observarea lucidă a acestuia şi memorie exactă. Stempowski face o paralelă interesantă între huţulii dependenţi de traiul zilnic şi participanţii pasivi din capitalism, „care nu au niciun cuvânt de spus în administrarea întreprinderilor"[1]. Dincolo de aceste „slăbiciuni", civilizaţiile primare se caracterizează prin tipul de gospodărie închisă, tipul de moralitate naturală, ospitalitate, legătură strânsă cu natura; de asemenea, prin prezenţa unor germeni de creaţie artistică inedită, ritualurile, atât de prezente în viaţa comunităţii satului, reprezentând o şcoală zilnică de cultivare a formelor artistice în viaţa de fiecare zi; de asemenea, valoarea vieţii şi a timpului nu se măsoară în categorii economice sau utilitare, ceea ce are drept rezultat un comportament frumos şi echilibrat, pe măsura criteriilor artistice[2]. Acest comportament artistic îşi găseşte explicaţia în absenţa iobăgiei. Huţulii nu au cunoscut această formă ingrată, care îngrădeşte libertatea şi spiritul creator al individului.

Dorind să înţeleagă factorii care au condus la schimbările petrecute în istoria Poloniei, şi anume trecerea de la Polonia Iagiellonilor (care cuprindea ţinuturile răsăritene, atingând dimensiunea unuia dintre cele mai puternice state din Europa) la Polonia Piaştilor, Stempowski constată cu tristeţe că această îndelungată perioadă istorică (peste patru secole) a dispărut din memoria şi imaginaţia polonezilor. O dovadă în acest sens o constituie opoziţia opiniei publice în perioada interbelică faţă de încercările de refacere a federaţiei cu Lituania. Pe de altă parte, dispariţia ţinuturilor răsăritene ale vechii Republici Nobiliare din memoria polonezilor este legată, după cum afirmă autorul, de retragerea populaţiei poloneze. În perioada interbelică, numărul amintirilor şi al impresiilor emoţionante, legate de spaţiul limitrof răsăritean, atât de prezente în opera romanticilor, a scăzut considerabil. Printre altele, poate şi din cauză că dintr-un stat multinaţional „Republica a devenit

[1] Stempowski, *op. cit.,* pp. 87-88.
[2] Cf. Olejniczak, *op. cit.*, p. 168.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

un stat naţional, tinzând spre consolidarea caracterului său polonez”[1]. O altă întrebare pe care şi-o pune autorul capătă conotaţie retorică: ce a rămas în Ucraina după dominaţia poloneză? Având în vedere atitudinea arogantă şi indiferentă a magnaţilor feudali, a rămas în mare măsură o anumită ostilitate din partea populaţiei ucrainene, care a avut de suferit, mai ales în condiţiile regimului feudal, desfiinţat abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În plus, polonezii nu au manifestat interes faţă de cultura bieloruşilor şi a ucrainenilor care trăiau în acelaşi stat[2].

O altă etapă a relaţiilor polono-ucrainene transpare în eseul *Campania de la Kiev*, numită şi operaţiunea ucraineană, din anul 1920, sau ofensiva Armatei poloneze, alături de armata Republicii Populare Ucrainene (URL) asupra Kievului în timpul războiului polono-bolşevic[3]. Stempowski prezintă rezultatele anchetei desfăşurate de revista „Kultura” de la Paris, la 35 de ani de la desfăşurarea evenimentului. În pofida numărului relativ mic de respondenţi s-au conturat două grupări: adepţii şi criticii campaniei. Pusă la cale de mareşalul J. Piłsudski, cu scopul politic de a înfiinţa o federaţie a statelor naţionale situate între Marea Baltică şi Marea Neagră pentru a despărţi, în felul acesta, Polonia de Rusia şi a face imposibilă expansiunea teritorială a Rusiei spre Vest, campania a avut la bază, aşadar, obiective de natură strategică (înfiinţarea unui sistem de aliaţi locali, care să facă imposibilă o nouă împărţire a Poloniei). O premisă esenţială a acestui plan era înfiinţarea unui stat ucrainean independent. În acest sens, Piłsudski a încheiat cu liderul ucrainean, Simon Petlura, o alianţă politică şi militară, prin care Polonia recunoştea suveranitatea Ucrainei, urmând să renunţe la teritoriile deţinute înainte de împărţirea ţării. Cele două armate urmau să lupte împreună împotriva bolşevicilor. Pe 3 mai soldaţii armatei poloneze au ajuns la Kiev, ia a doua zi, Armata Roşie a părăsit oraşul, regrupându-se. La 9 mai în centrul Kievului defilau împreună polonezii şi ucrainenii. La începutul lunii iunie a avut loc contraofensiva sovietică, în urma căreia polonezii s-au retras din Kiev. Au început tratativele de pace, în luna august, iniţial la Minsk, iar ulterior la Riga. Din păcate, situaţia firavă a forţelor militare ale lui Petlura nu a permis menţinerea independenţei Republici Ucrainene în faţa agresiunii militare sovietice. Ca urmare, se poate afirma că iniţiativa lui

[1] Kowalczyk, *op. cit.,* p. 333.
[2] *Ibidem*, p. 333.
[3] *Wyprawa kijowska,* pp. 105-117.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

Piłsudski s-a soldat cu un eşec. De aceea, o parte dintre respondenţi consideră că expediţia în sine a constituit un act riscant şi inutil (pe calea tratativelor s-ar fi putut obţine din partea Rusiei condiţii mai favorabile decât cele pe care le-a adus cu sine tratatul de la Riga)[1].

Ideea înfiinţării unui stat independent ucrainean, cu sprijinul Poloniei, nu avea sorţi de izbândă, fiind „grevată de memoria conflictelor sociale, religioase şi politice de-a lungul secolelor" între cele două etnii. Mai mult, în Galiţia de Est, mişcarea ucraineană de independenţă era îndreptată chiar împotriva Poloniei. Mulţi dintre participanţii la anchetă considerau că „susţinerea mişcării de independenţă a Ucrainei, lovind în interesele vitale ale Rusiei, ar fi îngreunat orice înţelegere cu aceasta din urmă". În ochii ruşilor, campania de la Kiev era un act de agresiune al statului polonez renăscut, reamintind de expediţia asupra Moscovei din secolul al XVII-lea şi sprijinirea 'falşilor ţari' („expediţia a aţâţat din nou sentimentele antipoloneze, atenuate de revoluţie, şi a întărit împotriva noastră naţionalismul rus şi bolşevismul", scrie un alt participant la anchetă[2]).

O altă parte dintre respondenţi vedeau în expediţia de la Kiev un demers justificat, având în vedere valorificarea unui moment favorabil (Rusia era încă angajată în războiul civil) cu scopul de a bloca şi a întârzia „concentrarea trupelor sovietice în ofensiva planificată asupra Poloniei"[3]. În privinţa celui de al doilea scop (independenţa Ucrainei), expediţia a eşuat, fără a contribui la îmbunătăţirea legăturilor dintre polonezi şi ucraineni.

Aceste legături au înregistrat diferite etape de-a lungul timpului, sub semnul unui destin comun, marcat de întrepătrundere culturală şi de lipsa unei graniţe etnografice. „Apartenenţa la o minoritate sau alta, scrie Stempowski, nu este aici opera unui factor rasial, ci a unor îndelungate procese istorice; mai ales pe teritoriile mixte, o parte din populaţia poloneză actuală este de origine ucraineană, la fel cum o parte a populaţiei ucrainene este de origine poloneză"[4].

Escaladarea conflictelor dintre polonezi şi ucraineni s-a produs odată cu afirmarea naţională a popoarelor din bazinul Mării Baltice şi al Mării Negre. Până în secolul al XIX-lea, problema identitară şi naţională era discutată îndeosebi în cercurile nobilimii sau ale intelighenţiei. La sfârşitul primului război mondial, reconfigurarea geopolitică în urma prăbuşirii imperiilor din spaţiul european a făcut

[1] *Ibidem*, p. 108.
[2] *Ibidem*, p. 110.
[3] *Ibidem*, p. 115.
[4] Vezi *Mniejszość ukraińska*, p, 133.

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)

ca mişcarea naţională să se extindă asupra altor categorii sociale, câştigând în intensitate. Acest lucru se observă cel mai bine în Galiţia de Est, adică pe teritoriul unde se afla marea parte a minorităţii ucrainene din Polonia. Se produce astfel o convergenţă între naţionalismul ucrainean şi cel polonez: „în noiembrie 1918, liderii mişcării naţionale ucrainene din Galiţia de Est, cu ajutorul regimentelor ucrainene comasate acolo de partea Austriei (…) au proclamat Republica Ucraineană, ocupând teritoriul pe cale militară. Această încercare s-a izbit de rezistenţa armată a populaţiei poloneze din Galiţia de Est şi ceva mai târziu de armata poloneză, care tocmai se organiza; în iunie 1919, această armată a dominat întreaga Galiţie, respingând detaşamentele de ucraineni”[1].

Demersul imagologic şi hermeneutic al lui Stempowski dezvăluie legătura puternică dinpre memoria culturală şi istoria actuală. Asupra convieţuirii dintre polonezi şi ucraineni trecutul şi-a lăsat o amprentă puternică, vizibilă până astăzi în atitudinea similară faţă de viaţă, obiceiuri, tradiţii, ritualuri cu încărcătură mitică[2], atestând un grad intens de interculturalitate. Pe de altă parte, nedreptăţile sociale, instituite în timpul regimului feudal, conflictele militare, declanşate în contextul exacerbării naţionalismului, au alterat în mare măsură memoria culturală comună, stârnind adeseori sentimentul de ură şi de neîncredere.

O problemă care merită o ananliză detaliată o constituie europenitatea, dialogul sau mai bine zis lipsa de dialog dintre Est şi Vest, distanţa din ce în ce mai mare între cele două părţi ale continentului. Faţă de experienţa istorică şi culturală a Europei de Est Occidentul a manifestat fie ignoranţă, fie dezinteres. Eseurile de faţă conturează o perspectivă sumbră cu privire la evoluţia culturală şi politică a Europei Occidentale, pe care autorul o cunoaşte la fel de bine, în calitate de emigrant[3].

[1] *Ibidem*, p. 134.
[2] În accepţiunea lui L. Kołakowski, *Prezenţa mitului*, Bucureşti, Curtea Veche, 2014.
[3] În ajunul invaziei Germaniei naziste asupra Poloniei, J. Stempowski a trecut prin Carpaţi în Ungaria, unde a rămas o jumătate de an sub protecţia unor munteni contrabandişti. În primăvara anului 1940 a plecat în Iugoslavia, apoi prin Italia, a ajuns în Elveţia. S-a oprit la Muri lângă Berna, unde după 11 ani, a primit dreptul de cetăţenie (apud Olejniczak, *op. cit.,* p. 16).

BDD-A27236 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:42 UTC)